

16.2.2023 JHL:N TAUSTAMUISTIO

JHL:N PÄÄTTÄJÄKYSELY 2022

KYSELYN MUKAAN:

- Ruoka- ja puhtauspalveluiden järjestämistapaan ja toimivuuteen ollaan kyselyn perusteella varsin tyytyväisiä.
- Mielenkiintoinen lisähavainto on, että mitä enemmän kunnilla on omaa tuotantoa, sitä tyytyväisempiä vastaajat ovat ruoka- ja puhtauspalveluiden toimivuuteen ja järjestämistapaan. Tyytyväisyys molempiin heikkenee, kun ostopalveluiden osuus kasvaa.
- Vastaajat pitävät julkisen sektorin omaa ruoka- ja puhtauspalvelutuotantoa tärkeänä. Ruoka- ja puhtauspalvelujen antamista yksityisten yritysten toteutettavaksi ei pidetä tärkeänä.
- Tulevaisuudessa kuntien omalla ruoka- ja puhtauspalveluiden tuotannolla nähtiin tärkeä rooli, mutta myös yhteistyötä hyvinvointialueiden kanssa sekä monituottajamallia pidettiin tärkeänä.
- Palveluiden laatua pidettiin ylivoimaisesti tärkeimpänä asiana ruoka- ja puhtauspalveluiden järjestämisessä.

JOHDANTO

Ammattiliitto JHL kartoitti päättäjäkyselyllä tukipalveluihin liittyviä mielipiteitä. Kyselyssä keskityttiin ravitsemis- ja puhtauspalveluihin, joita tarvitaan muun muassa varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja sairaaloissa.

Kyselyllä selvitettiin julkisen ja yksityisen tukipalvelutuotannon suhdetta, mitä mieltä päättäjät ovat tukipalveluiden toimivuudesta kunnassaan ja liittykö niiden järjestämistapaan muutospaineita. Kyselyssä kysyttiin myös markkinaehtoiseen tukipalveluun liittyviä näkemyksiä sekä sitä, miten ruoka- ja puhtauspalvelut pitäisi järjestää hyvinvointialueella ja kunnassa.

Päättäjäkysely lähetettiin 21.11.2022 ja vastausaikaa oli 2.12.2022 asti. Päättäjäkyselyn sai 11 384 henkilöä, jotka ovat JHL:n päättäjäkirjeen jakelulistalla. He ovat kuntajohtajia, kansanedustajia, aluevaltuutettuja, kuntapäättäjiä sekä JHL:n päättäjiä ja aktiiveja.

Vastauksia saatiin 316 henkilöltä, suurin osa vastaajista oli kuntapäättäjiä. Mielipidekyselyn tuloksia voi pitää suuntaa antavina. Kaikki vastaajat eivät vastanneet kaikkiin kysymyksiin.

Taustatiedoiksi valikoituivat vastaajien asema, sukupuoli, ikä, sijainti Suomessa, kotikunnan asukasmäärä ja vastaajan oma aatemaailma vasemmisto-oikeisto akselilla. Suomi jaettiin seuraavasti: Helsinki-Uusimaa, muu Etelä-Suomi, Itä-Suomi, Länsi-Suomi ja Pohjois-Suomi.

Vastaajissa oli lähes saman verran naisia ja miehiä. Vastaajista suurin osa on 50–69-vuotiaita. Vastauksia saatiin kaiken kaikkiaan alle 30-vuotiaista yli 69-vuotiaisiin, eri puolelta Suomea ja eri kokoisissa kunnissa asuivilta.

Vastaajat asettivat itsensä vasemmisto-oikeisto akselilla (1–7) siten, että keskiarvoksi tuli 3.6, eli vastaajajoukossa oli hieman enemmän niitä, jotka sijoittivat itsensä aatemaailmaltaan lähemmäs vasemmistoa kuin oikeistoa.

Vastausten käsittelyssä huomioitiin tietosuoja.

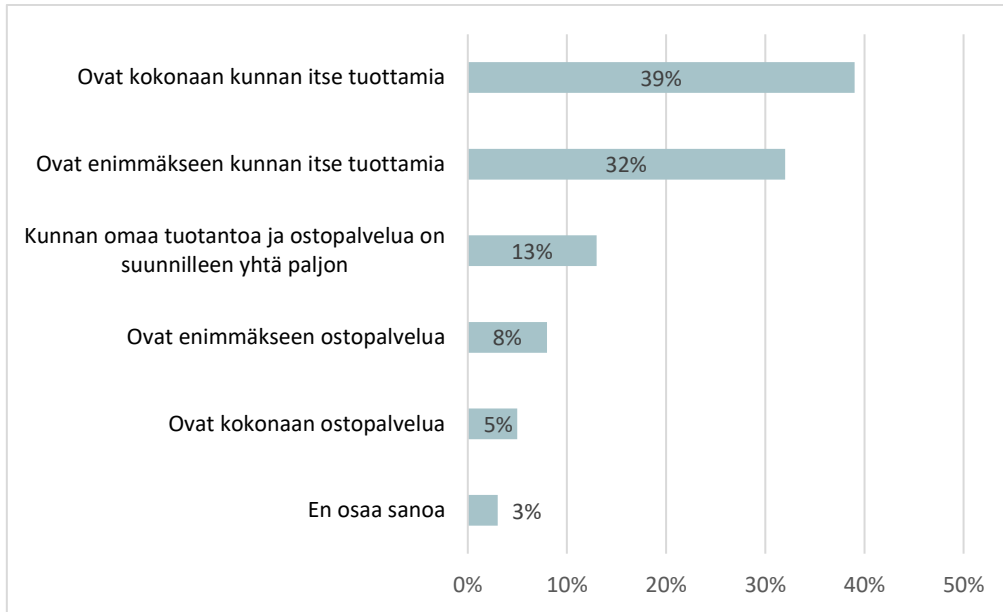
Tämän kyselyn perusteella voidaan sanoa, että julkisen sektorin omaa toimintaa pidetään hyvänä ja jatkossakinärkevimpänä tuottamistapana. Ruoka- ja puhtauspalveluiden järjestämisessä korostuvat laatu ja työpaikkojen turvaaminen. Palvelujen antamista yritysten toteuttamaksi ja kaikkien palvelujen kilpailuttamista ei pidetä juurikaan tärkeänä.

RUOKA- JA PUHTAUSPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN KUNNISSA

Ruoka- ja puhtauspalvelujen järjestämisen vaihtoehtoina oli tässä kysymyksessä kokonaan kunnan itse tuottamat palvelut, enimmäkseen kunnan itse tuottamat palvelut, kunnan oma tuotanto ja ostopalvelu suunnilleen yhtä paljon, enimmäkseen ostopalvelut, kokonaan ostopalvelut ja vaihtoehto en osaa sanoa. Vastauksia saatiin 315 kappaletta.

Vastaajien omista kunnissa on eniten kunnan kokonaan itse tuottamia ruoka- ja puhtauspalveluja ja vähiten kokonaan ostopalvelua.

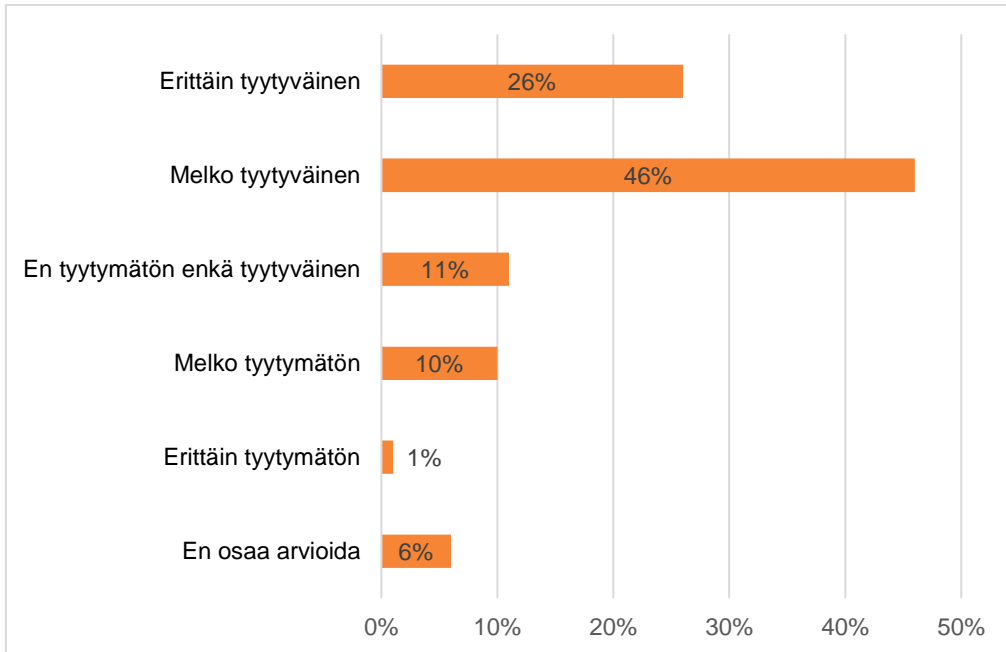

Kuvio 1. Ruoka ja puhtauspalveluiden järjestäminen kunnissa.

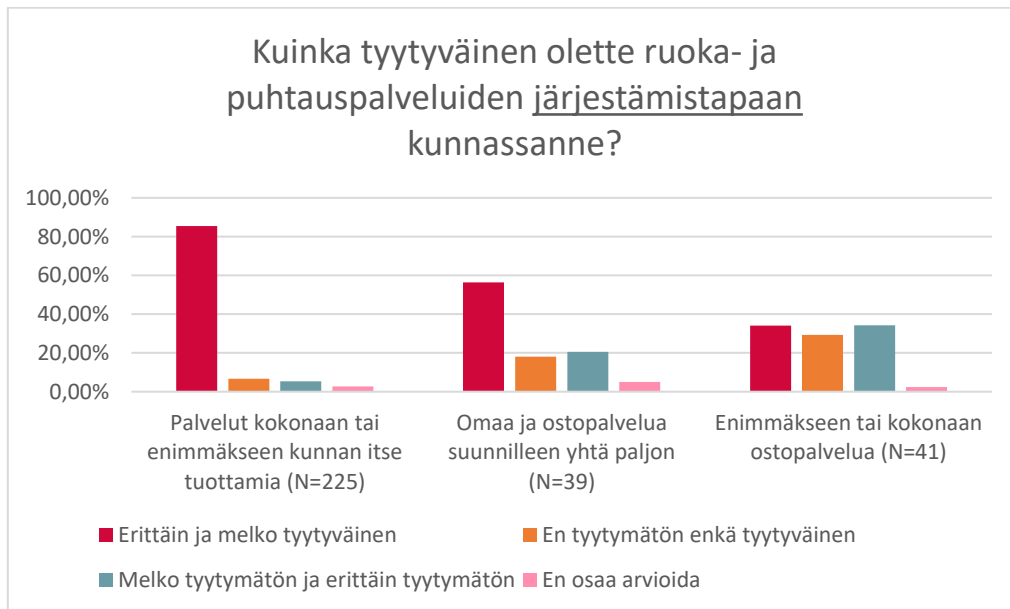
TYTYVÄISYYS RUOKA- JA PUHTAUSPALVELUIDEN JÄRJESTÄMISTAPAAN

Suurin osa (72%) vastaajista (N=315) oli vähintään melko tyytyväisiä kuntansa ruoka- ja puhtauspalveluiden järjestämistapaan. Melko tyytymättömiä ja erittäin tyytymättömiä ruoka- ja puhtauspalvelujen järjestämistapaan oli 11% vastaajista.

Kuvio 2. Tyytyväisyys ruoka- ja puhtauspalveluiden järjestämistapaan

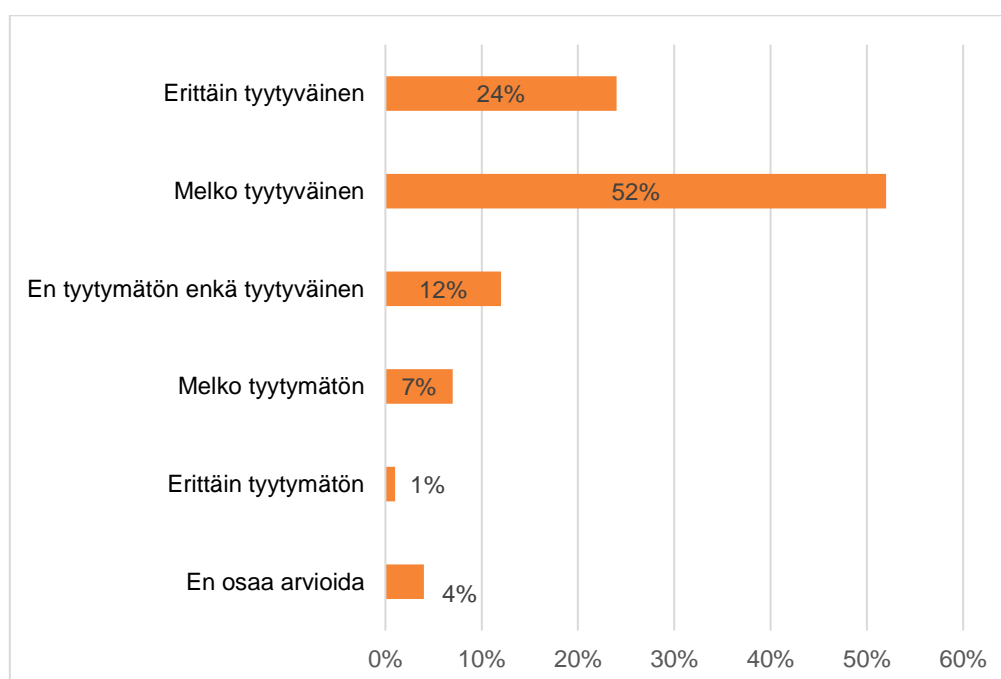
Kuvio 3. Tyytyväisyys ruoka- ja puhtauspalveluiden järjestämistapaan järjestämistavan mukaan jaoteltuna

Mielenkiintoinen havainto kyselyssä oli se, että mitä suurempi osuus kunnilla oli omaa tuotantoa, sitä tyytyväisempiä vastaajat olivat palveluiden järjestämistapaan.

RUOKA- JA PUHTAUSPALVELUJEN TOIMIVUUS KUNNISSA

Ruoka- ja puhtauspalvelujen toimivuuteen kunnassa oltiin enemmän tyytyväisiä kuin tyytymättömiä.

Kuvio 4. Ruoka- ja puhtauspalveluiden toimivuus kunnissa.

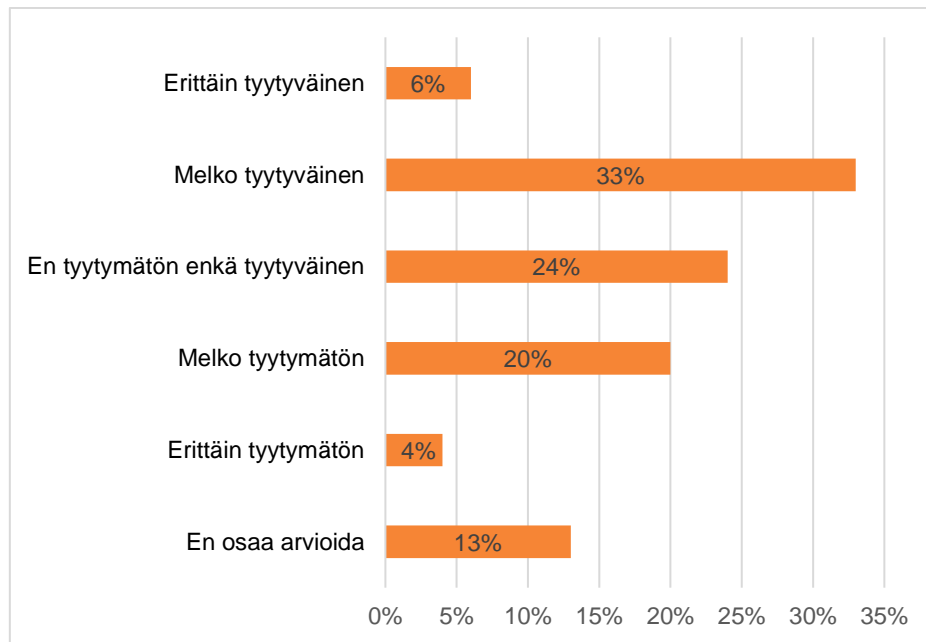
Kuvio 5. Ruoka- ja puhtauspalveluiden toimivuus kunnissa järjestämistavan mukaan jaoteltuna

Vastaava havainto palveluiden toimivuudesta: mitä enemmän kunnilla oli omaa tuotantoa, sitä tyytyväisempiä vastaajat olivat myös palveluiden toimivuuteen.

KUNNAN OSAAMINEN TUKIPALVELUJEN KILPAILUTTAMISESSA

Vastaajista (N=315) suuri osa (33%) oli melko tyytyväisiä kunnan osaamiseen tukipalvelujen kilpailuttamisessa. Myös hyvin moni ei ollut tyytyväinen eikä tyytymätön ja moni melko tyytymätön osaamiseen.

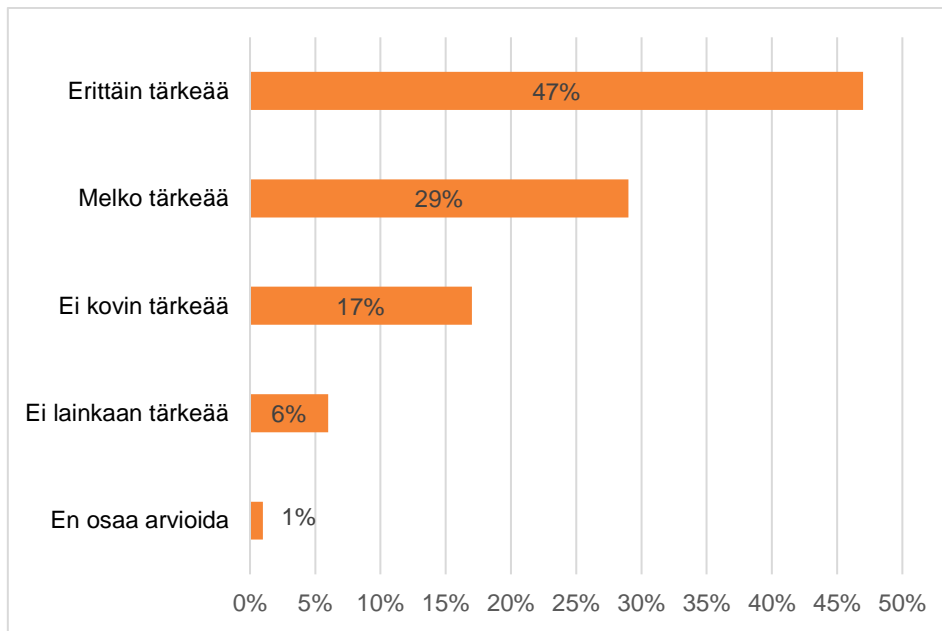

Kuvio 6. Kunnan osaaminen tukipalvelujen kilpailuttamisessa

ONKO TÄRKEÄÄ, ETTÄ JULKINEN SEKTORI TUOTTAA TARVITSEMANSA RUOKA- JA PUHTAUSPALVELUT PÄÄSÄÄNTÖISESTI OMANA TOIMINTANA?

Vastaajista (N=312) suuri osa (47%) oli sitä mieltä, että julkisen sektorin on erittäin tärkeää tuottaa tarvitsemansa ruoka- ja puhtauspalvelut pääsääntöisesti omana toimintana.

Kuvio 7. Onko tärkeää, että julkinen sektori tuottaa tarvitsemansa ruoka- ja puhtauspalvelut pääsääntöisesti omana toimintana?

ONKO TÄRKEÄÄ ANTAA JULKISEN SEKTORIN TARVITSEMIÄ RUOKA- JA PUHTAUSPALVELUJA YKSITYISTEN YRITYSTEN TOTEUTETTAVAKSI?

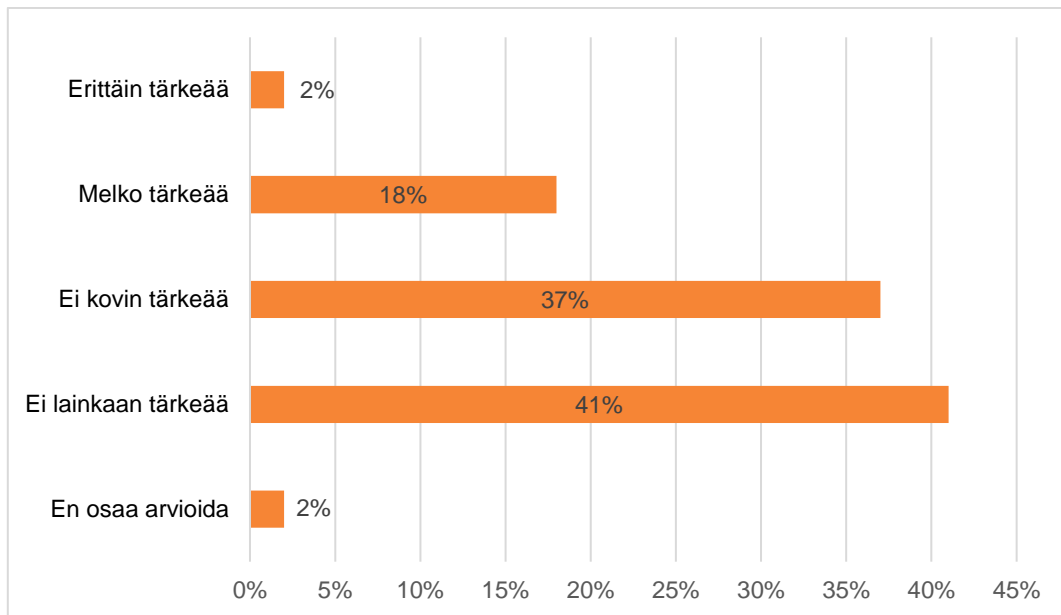
Vastaajista (N=315) enemmistö ei pitänyt lainkaan (41%) tai kovin tärkeänä (37%), että julkisen sektorin tarvitsemia ruoka- ja puhtauspalveluja annetaan yksityisten yritysten toteutettavaksi. Melko tärkeänä sitä piti 18% vastaajista.

Vaikka vastaajien kunnissa kunnan ruoka- ja puhtauspalvelut on järjestetty kokonaan tai enimmäkseen kunnan itse tuottamina, palveluissa on omaa ja ostopalvelua suunnilleen yhtä paljon tai palvelut ovat enimmäkseen tai kokonaan ostopalvelua, palvelujen antamista yritysten toteutettavaksi ei pidetty kovin tai lainkaan tärkeänä. Painotus oli samanlainen myös sen tiedon perusteella, miten vastaaja oli asettanut itsensä vasemmisto-oikeisto akselille.

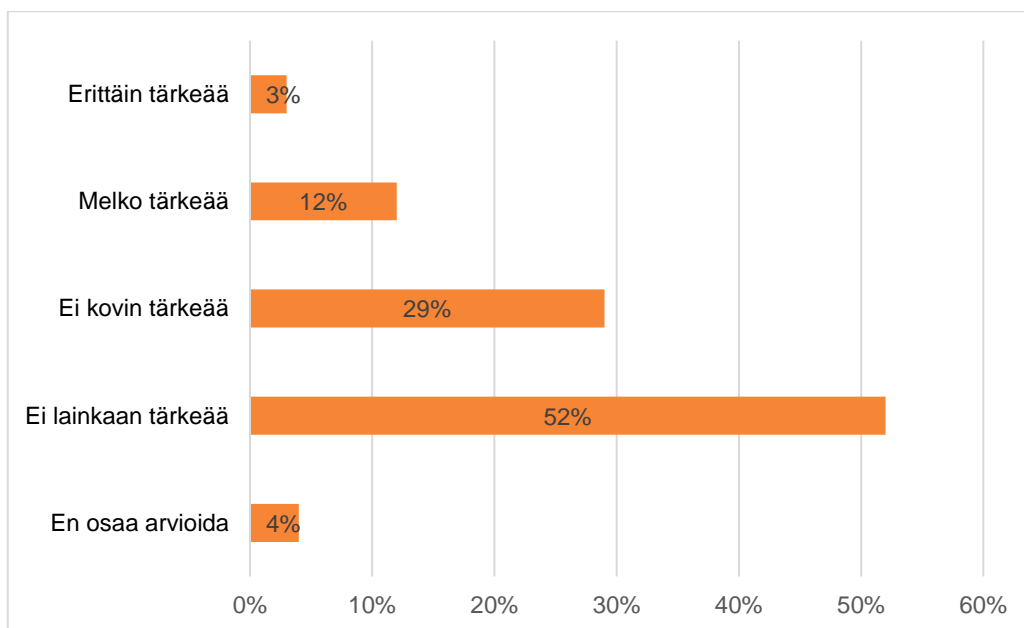
Vastaajien enemmistön (52%) mukaan ei ollut lainkaan tärkeää antaa julkisen sektorin tarvitsemia ruoka- ja puhtauspalveluja yksityisten yritysten toteutettavaksi vielä nykyistä enemmän. Myöskään tässä vastauksessa mielipiteiden painottumiseen ei vaikuttanut, miten vastaajan kotikunnan ruoka- ja puhtauspalvelut on järjestetty.

Vastaajan kotikunnan asukasmäärä tai kotikunnan sijainti Suomessa ei vaikuttanut merkittävästi mielipiteiden painottumiseen.

Kuvio 8. Onko tärkeää antaa julkisen sektorin tarvitsemia ruoka- ja puhtauspalveluja yksityisten yritysten toteutettavaksi?

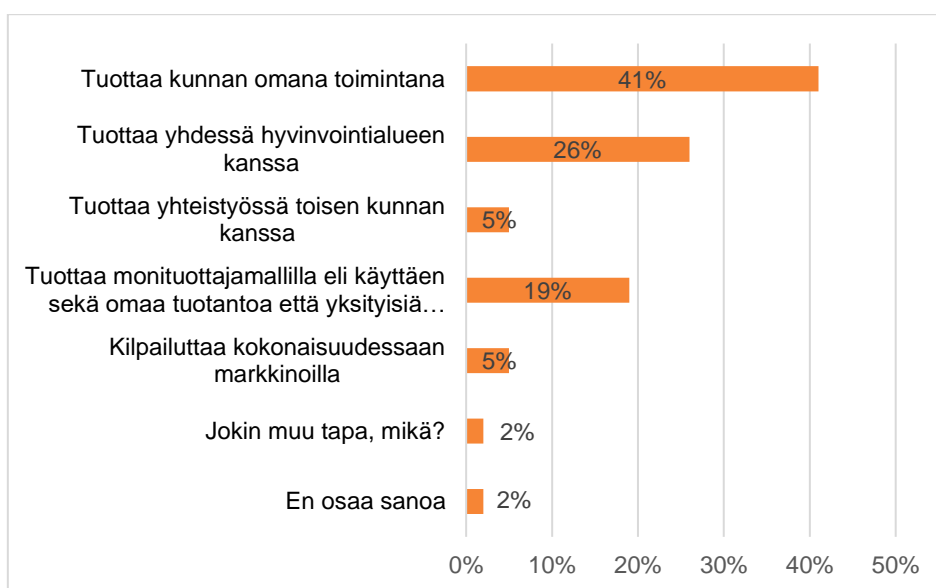

Kuvio 9. Onko tärkeää antaa julkisen sektorin tarvitsemia ruoka- ja puhtauspalveluja yksityisten yritysten toteutettavaksi vielä nykyistä enemmän?

MITEN RUOKAPALVELUT OLISI MIELESTÄNNE JATKOSSA JÄRKEVINTÄ TUOTTA A KUNNASSANNE?

Vastaajista (N=314) suuri osa oli sitä mieltä, että ruokapalvelut olisi jatkossa järkevintä tuottaa vastaajan kunnassa kunnan omana toimintana (41%). Seuraavaksi eniten kannatusta saivat palvelujen tuottaminen hyvinvointialueen kanssa (26%) ja monituottajamalli eli palveluissa käytetään sekä omaa tuotantoa että yksityisiä yrityksiä (19%). Palvelujen tuottamista yhteistyössä toisen kunnan kanssa ja kilpailutusta kokonaan markkinoilla kannatti molempia 5%:a vastaajista. Avoimissa vastauksissa painottui yhtiömalli.

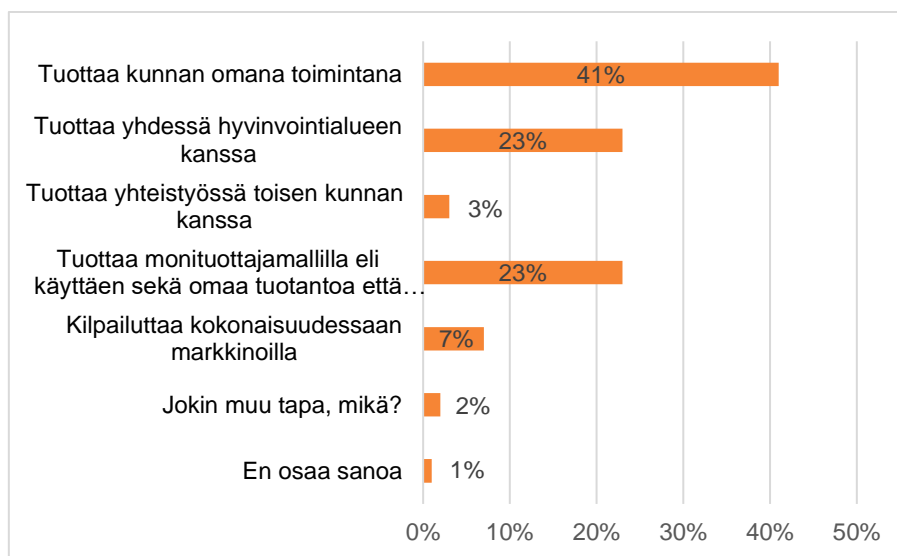

Kuvio 10. Miten ruokapalvelut olisi mielestänne jatkossa järkevintä tuottaa kunnassanne?

MITEN PUHTAUSPALVELUT OLISI JATKOSSA JÄRKEVINTÄ TUOTTA A KUNNASSA?

Suurin ryhmä (N=315) vastaajista (41%) oli sitä mieltä, että puhtauspalvelut olisi jatkossa järkevintä tuottaa kunnassa kunnan omana toimintana. Hyvinvointialueen ja kunnan yhteistyö sekä monituottajamalli, jossa käytetään sekä omaa tuotantoa että yksityisiä yrityksiä, saivat seuraavaksi eniten kannatusta (23%). Avoimissa vastauksissa painottuivat yhtiöt, joista puolessa avovastauksia mainittiin myös in-house toiminta.¹

¹ Yleinen määritelmä wikipedian mukaan: In-house -yhtiö on valtion, kunnan tai kuntayhtymän omistama ja niiden määräysvallassa oleva, tavallisesti osakeyhtiö, jolta tehdyt hankinnat voidaan toteuttaa ilman hankintalain mukaista kilpailutusta.

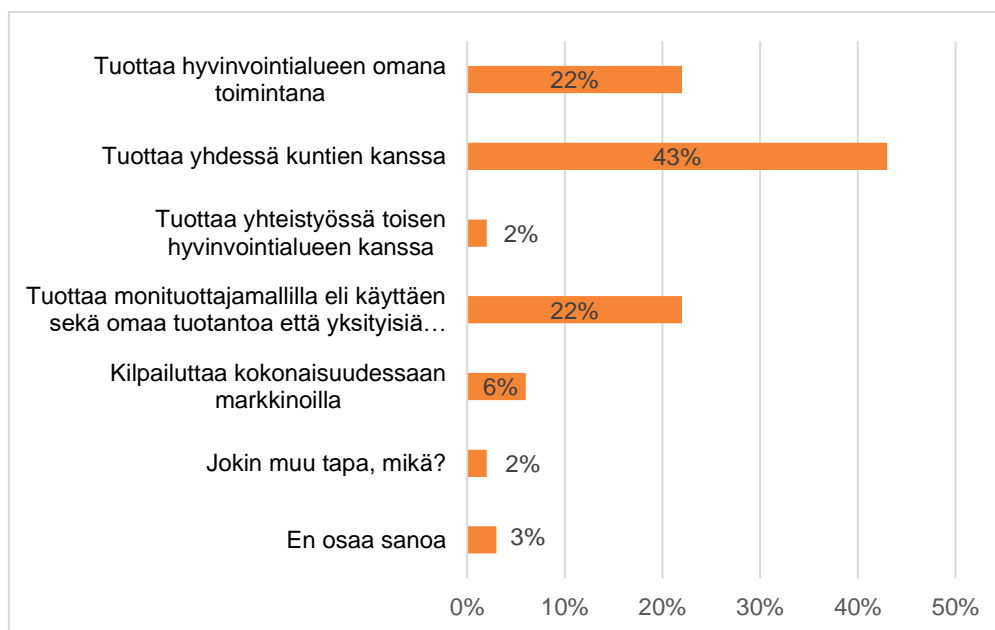
Kuvio 11. Miten puhtauspalvelut olisi jatkossa järkevintä tuottaa kunnassa?

MITEN RUOKAPALVELUT OLISI JATKOSSA JÄRKEVINTÄ TUOTTAA HYVINVOINTIALUEELLA?

Vastaajista (N=315) enemmistö kannatti hyvinvointialueen ruokapalvelujen tuottamista yhdessä kuntien kanssa (43%). Seuraavaksi eniten ja saman verran saivat kannatusta ruokapalvelujen tuottaminen hyvinvointialueen omana toimintana ja monituottajamalli, jossa käytetään sekä omaa tuotantoa että yksityisiä yrityksiä (22%). Kuusi prosenttia vastaajista kannatti ruokapalvelujen kilpailuttamista kokonaisuudessaan markkinoilla. Avoimissa vastauksissa painottui yhtiömuotoinen toiminta.

Vastaajan kunnassa oleva ruoka- ja puhtauspalvelujen toimintatapa ei vaikuttanut siihen, että enemmistö kannatti hyvinvointialueen ruokapalvelujen tuottamista yhdessä kuntien kanssa. Vastaajien kunnissa, joissa palvelut ovat kokonaan tai enimmäkseen kunnan tuottamia kannatettiin myös hyvinvointialueen omaa toimintaa.

Vastaajien kotikunnan asukasmäärällä tai vastaajan ilmoittamalla kotikunnan sijainnilla Suomessa ei ollut vaikutusta siihen, miten ruokapalvelujen tuottaminen jatkossa hyvinvointialueella nähtiin. Eniten kannatusta sai ruokapalvelujen tuottaminen yhdessä kuntien kanssa.

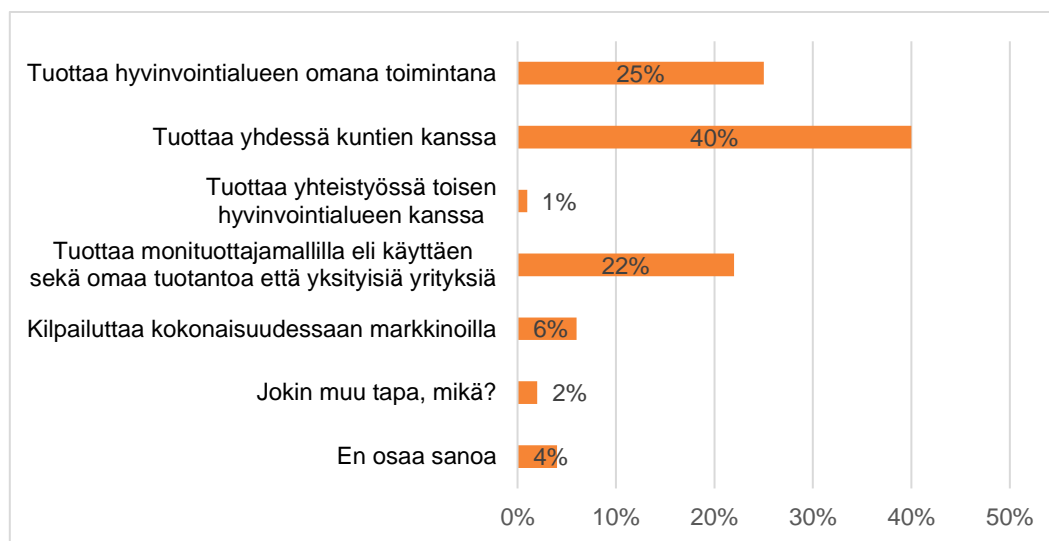
Kuvio 12. Miten ruokapalvelut olisi jatkossa järkevintä tuottaa hyvinvointialueella?

MITEN PUHTAUSPALVELUT OLISI JATKOSSA JÄRKEVINTÄ TUOTTA A HYVINVOINTIALUEELLA?

Vastaajien (N=314) mielestä puhtauspalvelut olisi jatkossa järkevintä tuottaa hyvinvointialueella yhdessä kuntien kanssa (40%), jonka jälkeen eniten kannatusta saivat hyvinvointialueen oma toiminta (25%) ja monituottajamalli (22%).

Vastaajien kuntien tavalla tuottaa ruoka- ja puhtauspalvelut ei ollut vaikutusta siihen, että puhtauspalveluiden tuottamista jatkossa hyvinvointialueella pidettiin järkevämpänä siten, että niitä tuotettaisiin yhdessä kuntien kanssa.

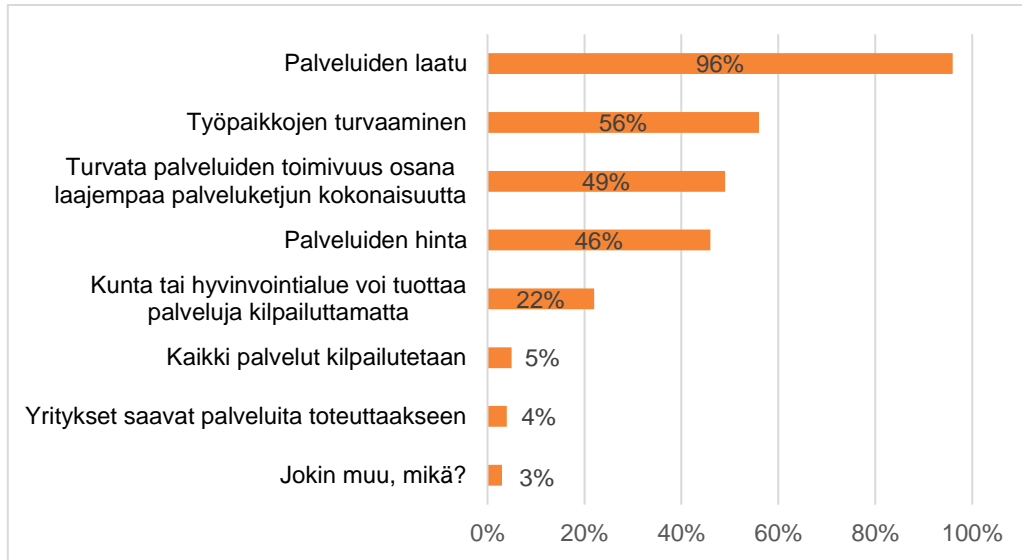
Kaikilta alueilta tulevat vastaajat kannattivat eniten kuntien kanssa yhteistyössä palvelujen tuottamista.

Kuvio 13. Miten puhtauspalvelut olisi jatkossa järkevintä tuottaa hyvinvointialueella?

MITKÄ ASIAT OVAT TÄRKEIMPIÄ RUOKA- JA PUHTAUSPALVELUIDEN JÄRJESTÄMISESSÄ?

Vastaajien (N=316) annettiin valita 1-3 tärkeintä asiaa ruoka- ja puhtauspalvelujen järjestämisessä. Tärkeimmäksi asiaksi nostettiin palveluiden laatu, jonka mainitsi 96% vastaajista. Seuraavana oli työpaikkojen turvaaminen (56%). Sitä, että yritykset saavat palveluita toteuttaakseen (4%) ja kaikkien palvelujen kilpailuttamista (5%) pidettiin vähiten tärkeimpänä. Jokin muu, mikä (3%) avoimessa kohdassa mainittiin joustavuus ongelmatilanteissa (esim. koronakriisi), työvoiman saanti turvataan parhaiten omana toimintana, palaute käyttäjiltä/asiakkailta, kehittämissyhteistyö, ekologisuus, lähipalvelut ja -tuottajat työllistyvät sekä luotettavuus ja osaamisen säilyminen kunnassa. Lisäksi mainittiin, että kunnan omat työntekijät ovat tärkeä osa palveluita ja kunnan tietotaitoa.

Kuvio 14. Mitkä asiat ovat tärkeimpiä ruoka- ja puhtauspalveluiden järjestämisessä?

HAVAINTOJA KYSELYSTÄ

Kuten kuviot 2.-5. raportin alussa kertoivat, vastaajat olivat pääsääntöisesti varsin tyytyväisiä ruoka- ja puhtauspalveluiden järjestämistapaan ja toimivuuteen kunnissaan.

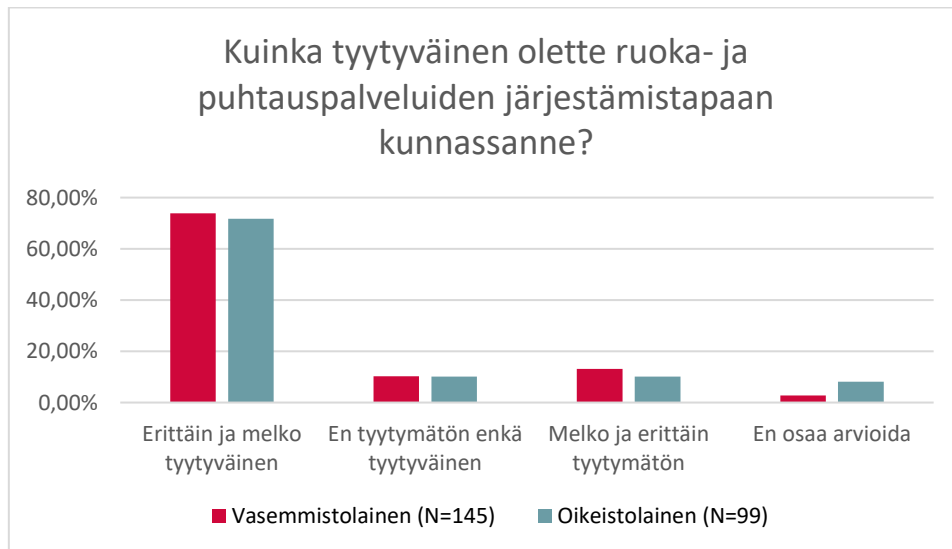
Kuvio 1. puolestaan kertoi, että julkisella tuotannolla on varsin suuri rooli ruoka- ja puhtauspalveluiden tuotannossa vastaajien kunnissa. Kyselyn taustamuuttujana vastaajia pyydettiin asettamaan itsensä poliittiselle janelle vasemmistosta oikeistoon. Yli kolmestasadasta vastaajasta 253 asetti itsensä janelle kuvion 15. mukaisesti.

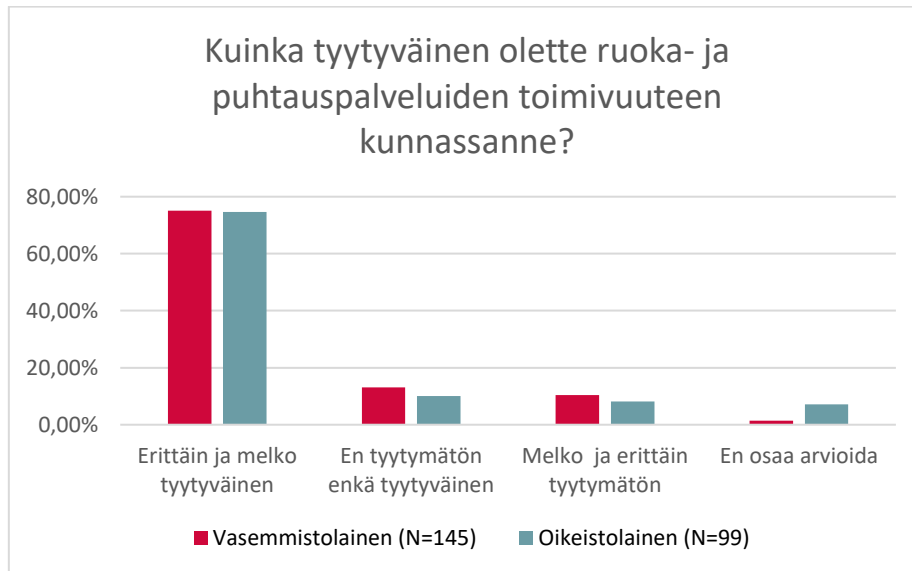
Kuvio 15. Vastaajat oikeisto-vasemmisto -janalla

Tämä maailmankatsomus näkyi kyselyiden vastauksissa odotusten mukaisesti. Vasemmistolaiset korostivat enemmän julkisen tuotannon tärkeyttä, kun oikeistolaiset suhtautuivat markkinoihin ja esimerkiksi monituottajamalliin vasemmistoa myönteisemmin. Mielenkiintoinen havainto kuitenkin on se, että julkisen palveluntuotannon suuresta osuudesta huolimatta tyytyväisyys palveluihin ja niiden toimivuuteen oli käytännössä yhtäläistä poliittisesta katsannosta riippumatta.

Kuvio 16. Kuinka tyytyväinen olette ruoka- ja puhtauspalveluiden järjestämistapaan kunnassanne?

Kuvio 17. Kuinka tyytyväinen olette ruoka- ja puhtauspalveluiden toimivuuteen kunnassanne?

POHDINTA

Ammattiliitto JHL:n tekemässä päättäjäkyselyssä kartoitettiin tukipalveluihin liittyviä mielipiteitä. Kyselyllä saatiin vastauksia ravitsemis- ja puhtauspalveluihin liittyviin mielipiteisiin. Vastaajien määrän perusteella vastauksia voi pitää suuntaa antavina. Saaduilla vastauksilla on yhteiskunnallisesta merkitystä, koska tukipalvelujen järjestämistä ollaan miettimässä eri puolella Suomea.

Saatujen vastauksien suuntaa vahvistaa se, että JHL:n teettämässä Julkisten palvelujen barometrissä (2021, N=2133), tukipalvelut nähtiin selkeän enemmistön (73%) mukaan tärkeänä osana julkisia palveluja. Barometrin mukaan valtaenemmistö (70%) piti tärkeänä, että kouluruoka tulee kunnan omasta keittiöstä. Moni totesi myös, ettei pidä samantekevänä sitä, kuka huolehtii sairaalassa potilaiden ruoan tekemisestä. Barometrissä vastanneista 36% uskoi julkisten tilojen siivouksen tulevan paremmin hoidetuksi, kun sen hoitaa yksityinen yritys. 41% ei uskonut asian olevan niin.

Kyselytutkimuksen aineiston perusteella voidaan sanoa, että erityisesti kyselyyn vastanneet ovat pääsääntöisesti melko tai erittäin tyytyväisiä kuntansa ruoka- ja puhtauspalveluiden järjestämistapaan.

Aineistosta ilmenee myös, että ruoka- ja puhtauspalvelujen toimivuuteen oltiin tyytyväisiä. Omaan tuotantoon sekä omaan ja ostopalveluun, kun molempia on suunnilleen yhtä paljon, oltiin enemmän tyytyväisiä kuin tuotantoon, jossa ostopalveluita oli enimmäkseen tai kokonaan.

Vastaajat pitivät erittäin tärkeänä, että julkinen sektori tuottaa tarvitsemansa ruoka- ja puhtauspalvelut pääsääntöisesti omana toimintana. Vasemmistoon itsensä asettaneet ja neutraaliksi itsensä ilmaiseet pitivät asiaa itsensä oikeistoon asettaneita tärkeämpänä.

Palvelujen antamista yritysten toteuttamaksi ei pidetty tärkeänä vasemmistoon, neutraaliksi ja oikeistoon itsensä asettaneiden vastauksissa.

Tämän kyselyn perusteella erityisesti kunnan oma ruokapalvelutuotanto, mutta myös jonkin verran yhteistyö hyvinvointialueen kanssa sekä monituottajamalli saivat kannatusta ruokapalvelujen järjestämisessä jatkossa.

Myös puhtauspalveluissa kunnan oma tuotanto nähtiinärkevimpänä tuottamistapana. Hyvinvointialueen kanssa tehtävä yhteistyö ja monituottajamalli valittiin myös osassa vastauksia vaihtoehtoiksi. Monituottajamallia näyttäisi kannattavan erityisesti oikeistoon itsensä asettaneet. Kunnan omaa puhtauspalvelutuotantoa kannattivat puolestaan neutraalit ja vasemmistoon itsensä asettavat, mutta se sai kannatusta myös oikeistoon itsensä asettaneilta.

Hyvinvointialueen ruoka- ja puhtauspalvelujen toteuttamista yhdessä kuntien kanssa pidetään tämän kyselyn perusteellaärkevimpänä tapana tuottaa jatkossa kyseisiä palveluja. Ruokapalvelujen monituottajamallia kannattivat erityisesti itsensä neutraaliksi asettaneet. Puhtauspalveluissa monituottajamallia kannattivat eniten oikeistolaisiksi itsensä asettaneet.

Ruoka- ja puhtauspalveluiden järjestämisessä korostuvat laatu ja työpaikkojen turvaaminen. Palvelujen antamista yritysten toteuttamaksi ja kaikkien palvelujen kilpailuttamista ei pidetä juurikaan tärkeänä.

TYÖRYHMÄ

Heidi Hänninen, viestintäpäällikkö

Anna Korpikoski, erityisasiantuntija

Vesa Mauriala, yhteiskuntavaikuttamisen päällikkö

Pertti Mäkelä, tutkimuspäällikkö

Samuli Sinisalo, erityisasiantuntija

Hannu Viljanen, tietosuojavastaava

Johanna Värmälä, erityisasiantuntija

